

Бринзанська О. В.,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0007-4730-8060

РАМКОВІ РІШЕННЯ РАДИ ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

FRAMEWORK DECISIONS OF THE COUNCIL OF THE EU ABOUT PROTECTION OF ENVIRONMENT THROUGH CRIMINAL LAW

У статті розглянуто рамкові рішення Ради ЄС у сфері протидії посяганням на навколишнє середовище засобами кримінального права, а саме рамкове рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року «Про кримінально-правову охорону навколишнього середовища» та рамкове рішення Ради ЄС 2005/667/ЖНА від 12 липня 2005 року «Щодо зміцнення кримінально-правової бази для забезпечення виконання закону проти забруднення із суден».

Досліджено передумови прийняття означених рамкових рішень Ради ЄС, генезис та основний зміст їх основних положень.

Зроблено висновок, що у Рамковому рішенні Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року «Про кримінально-правову охорону навколишнього середовища» поєднано ідеї охорони навколишнього середовища засобами кримінального права, напрацьовані у рамках механізму Ради Європи, з формуванням наднаціонального механізму охорони навколишнього середовища засобами кримінального права в рамках ЄС з метою його впливу на національні кримінальні законодавства.

Констатовано, що рамкове рішення Ради ЄС 2005/667/ЖНА від 12 липня 2005 року «Щодо зміцнення кримінально-правової бази для забезпечення виконання закону проти забруднення із суден» становило основний правовий інструмент для зобов'язання держав – членів ЄС передбачити у внутрішніх законодавствах кримінальну відповідальність фізичних та юридичних осіб за забруднення із суден, а також забезпечити організацію ефектної співпраці та створення контактних пунктів для передачі інформації.

Висвітлено підстави скасування вказаних рамкових рішень Судом справедливості ЄС та подальший вплив цих рішень на формування наднаціонального механізму ЄС у галузі протидії посяганням на навколишнє середовище засобами кримінального права. Встановлено, що висновки Суду справедливості ЄС, які стали підставою скасування рамкових рішень Ради ЄС, визначили формат співіснування компетенції Співтовариства, що охоплювала визнання права зобов'язати державу забезпечити ефективну охорону навколишнього середовища шляхом визначення у кримінальному законодавстві відповідних та достатніх заходів, з врахуванням свободи розсуду держави щодо визначення таких заходів та їх нормативно-правової регламентації у національному законодавстві.

Вплив рамкових рішень на формування наднаціонального механізму ЄС у галузі протидії посяганням на навколишнє середовище засобами кримінального права полягає у визначенні правової основи і механізму реалізації повноважень Співтовариства для регулювання питань, пов'язаних з криміналізацією діянь шляхом прийняття директив на підставі ч. 2 ст. 83 Договору про функціонування ЄС.

Ключові слова: навколишнє середовище, рамкові рішення, Рада ЄС, Суд справедливості ЄС, кримінальна відповідальність за екологічні злочини, забруднення із суден.

The article deals with issue of framework decisions of the Council of the EU about protection of environment through criminal law: Council Framework Decision 2003/80/JHA of 27 January 2003 on the protection of the environment through criminal law and Council Framework Decision 2005/667/JHA of 12 July 2005 to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution.

The author focuses on the prerequisites for the adoption of the abovementioned framework decisions, their genesis and the main ideas.

It was concluded the provisions of Council Framework Decision 2003/80/JHA of 27 January 2003 on the protection of the environment through criminal law are based both on criminal law of conventional and soft law of the Council of Europe and formation of supranational mechanism EU in the sphere of combating environmental crimes through criminal law for influence of domestic criminal law of the states – member of EU.

It is claimed Council Framework Decision 2005/667/JHA of 12 July 2005 to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution meant the basic legal instrument for state obligation to enshrine in the domestic law provisions about criminal responsibility of natural and legal persons for ship-source pollution, and also to provide effective cooperation and establishment of contact points for change of information.

It is considered the grounds of revocation of the abovementioned framework decisions and their further impact on formation of supranational mechanism EU in the sphere of combating environmental crimes through criminal law. It is asserted the Court of Justice of the EU's conclusions that caused the revocation of Council EU abovementioned framework decisions define the form of coexistence for competence between EU Community and margin of appreciation

of states – members of EU. On the one side the competence EU Community covers a right to oblige the states – members of EU to provide effective defence on protection of the environment through the necessary and sufficient measures of criminal law. On the other side the margin of appreciation of states – members of EU covers the right to establish specific measures and punishments, and also right to determine the ways of implementation of EU law in domestic legislation.

As conclusion it is outlined the impact of framework decisions of the Council of the EU on modern supranational mechanism EU in the sphere of combating environmental crimes especially on Directives EU.

Key words: *natural environment, framework decisions, the Council of the EU, Court of Justice of the EU, criminal responsibility for environmental crimes, ship-source pollution.*

Вступ. 23 червня 2022 року Європейська Рада надала Україні статус держави – кандидата у члени ЄС. Це зумовлює кропітку роботу щодо адаптації національного законодавства до стандартів ЄС, що є неможливим без розуміння процесів їх розвитку. У цьому контексті не є винятком галузь кримінального права, зокрема в частині кримінально-правової охорони навколишнього середовища, що посідає вагомe місце у системі загальноєвропейського кримінального права.

Постановка проблеми. Наднаціональний механізм ЄС у сфері охорони навколишнього середовища засобами кримінального права характеризується тривалим процесом розвитку, пов'язаним з визначенням меж компетенції ЄС у сфері криміналізації певних видів протиправної поведінки у державах - членах. Криміналізація та пеналізація суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із заподіянням шкоди навколишньому середовищу відноситься до спільної компетенції держав-членів ЄС та власне ЄС, що здійснюється в межах національних правотворчих процедур та застосування механізму вторинного права як окремого правопорядку [1, с. 96, 161]. На сучасному етапі в рамках Договору про внесення змін в Договір про ЄС й Договору про заснування Європейської Спільноти від 13 грудня 2007 року (далі – Лісабонський договір) до джерел вторинного права віднесено регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки [2, с. 55]. Разом із тим до набрання чинності Лісабонським договором вагома роль у формуванні правової основи охорони навколишнього природного середовища засобами кримінального права ЄС належала рамковим рішенням Ради ЄС, дослідження змісту та значення яких становить мету цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінально-правова охорона навколишнього середовища в рамках ЄС неодноразово становила предмет досліджень українських науковців, серед яких О.О. Дудоров, В. К. Матвійчук, П. В. Мельник, Р. О. Мовчан, Р. П. Олійничук, Т. Л. Сироїд, Л. Ю. Тимофєєва, Ю. А. Турлова, М. І. Хавронюк та ін. Різні аспекти європейського досвіду у сфері охорони навколишнього середовища також висвітлені у наукових працях В. М. Єрмоленка, В. В. Костицького, Н. Р. Малишевої, Х. М. Марич та ін.

Виклад основного матеріалу. Рамкові рішення Ради ЄС (framework decisions) – регламентовані Договором про внесення змін до Договору про ЄС, договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів передбачені 1997 року (Амстердамський договір) нормативно-правові акти

ЄС у галузі кримінальної юстиції, які підлягали імплементації у внутрішнє законодавство. На відміну від директив – актів вторинного права ЄС на сучасному етапі, вони не могли мати прямої дії, а відсутність імплементації у національне законодавство положень не зумовлювало правових наслідків, подібних до наслідків невиконання директив. До рамкових рішень у сфері охорони навколишнього середовища засобами кримінального права належать рамкове рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року «Про кримінально-правову охорону навколишнього середовища» та рамкове рішення Ради ЄС 2005/667/ЖНА від 12 липня 2005 року «Щодо зміцнення кримінально-правової бази для забезпечення виконання закону проти забруднення із суден» [3; 4].

Рамкове рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року «Про кримінально-правову охорону навколишнього середовища» (далі – Рамкове рішення 2003/80/ЖНА), за своїм змістом, як зазначено у його преамбулі, було пов'язано з поданням пропозиції Європейської Комісії щодо прийняття Директиви Європейського Парламенту та Ради щодо захисту довкілля засобами кримінального права у березні 2001 року, основні положення якої щодо криміналізації окремих видів діянь, були відображені у цьому рамковому рішенні. Проте ідею ухвалення такої директиви не було підтримано з огляду на висновок, що це виходить за межі повноважень, наданих Співтовариству Договором про заснування Європейського Співтовариства. Натомість Рамкове рішення 2003/80/ЖНА було оцінено як таке, що може бути альтернативним засобом досягнення цілей директиви. Джерелом багатьох положень Ради ЄС 2003/80/ЖНА стала Конвенція Ради Європи про захист навколишнього середовища засобами кримінального права 1998 року, яка не набрала чинності (далі – Конвенція), на чому було акцентовано у п. 10 преамбули Рамкового рішення 2003/80/ЖНА [3].

Документ складався з 12 статей та додатка (застереження Австрії щодо виконання приписів про кримінальну відповідальність за окремі нетяжкі злочини, замість якої було запроваджено ефективні, пропорційні та стримувальні заходи адміністративної відповідальності). На сторони було покладено обов'язок впровадити положення рамкового рішення у внутрішнє законодавство до 27 січня 2005 року. Зокрема, це передбачало зобов'язання держави вжити заходів щодо встановлення кримінальної відповідальності за умисне (ст. 2) та необережне або недбале (ст. 3) вчинення ряду діянь, значна частка яких вже була передбачена у Конвенції:

1) викид або введення речовин або іонізуючого випромінювання в повітря, ґрунт або воду, що спричиняє смерть або тяжкі тілесні ушкодження людині;

2) незаконний викид або введення речовин або іонізуючого випромінювання в повітря, ґрунт або воду, що спричиняє або може спричинити тривале або суттєве погіршення їх стану, заподіяти смерть чи завдати серйозні травми людині, або суттєву шкоду пам'яткам, що охороняються, іншим об'єктам, майну, тваринам чи рослинам;

3) незаконні дії з відходами, що спричиняють або можуть спричинити смерть чи серйозні травми людині, або суттєву шкоду якості повітря, ґрунтів, вод, тваринам або рослинам;

4) незаконна експлуатація підприємства, на якому здійснюється небезпечна діяльність, яка спричиняє або може спричинити смерть або серйозні травми людині або суттєву шкоду якості повітря, ґрунтів, вод, тваринам чи рослинам;

5) незаконні дії, експорт або імпорт ядерних матеріалів чи інших небезпечних радіоактивних речовин, що спричиняють або можуть спричинити смерть або серйозні травми людині або суттєву шкоду якості повітря, ґрунтів, вод, тваринам чи рослинам;

б) незаконне володіння, вилучення, пошкодження, вбивство або торгівля охоронюваними видами дикої фауни та флори або їх частинами; незаконну торгівлю речовинами, що руйнують озоноруйнівний шар (ст. 2) [3].

Також держави члени брали на себе зобов'язання передбачити у внутрішньому законодавстві за вказані вище діяння ефективні, пропорційні та співмірні кримінальному правопорушенню покарання для фізичних осіб (ст. 5), включаючи позбавлення волі та позбавлення права займатися певними видами діяльності, засновувати або керувати підприємством або організацією, за наявності очевидного ризику продовження злочинної діяльності.

У статтях 6 та 7 Рамкового рішення 2003/80/ЖНА було визначено зобов'язання держав щодо вжиття заходів для забезпечення відповідальності юридичних осіб за вчинення на їхню користь дій, зазначених у статтях 2 та 3, а також за співучасть та підбурювання до їх вчинення, особою, яка діє індивідуально або у складі органу юридичної особи, яка обіймає керівну посаду в юридичній особі. Санкції до юридичних осіб, визначені у ст. 7 Рамкового рішення 2003/80/ЖНА, становлять: (а) позбавлення права на отримання державних виплат або допомоги; (б) тимчасове або постійне позбавлення права займатися промисловою або комерційною діяльністю; (с) встановлення судового нагляду; (д) ліквідація; (е) зобов'язання вжити конкретних заходів для уникнення наслідків діяння [13].

Зміст Рамкового рішення 2003/80/ЖНА в частині криміналізації ряду діянь, що посягають на навколишнє середовище, ґрунтувався на положеннях Конвенції, що прямо було зазначено у преамбулі цього документа. Виняток становило положення пункту «а» ст. 2 Рамкового рішення 2003/80/ЖНА про

«автономне правопорушення», згідно з яким ознакою правопорушення, крім іншого, була «незаконність» поведінки, тобто передумовою криміналізації було закріплення ознаки «порушення закону, адміністративного регламенту або рішення, прийнятого компетентним органом, включаючи ті, що вводять в дію обов'язкові положення законодавства Співтовариства, спрямовані на захист довкілля» [5, с.]. У свою чергу це положення відображало положення проекту Директиви про захист довкілля за допомогою кримінального права, розробленого Європейською Комісією у 2001 році, який так і не було прийнято [6, с. 7].

Отже, зміст Рамкового рішення 2003/80/ЖНА поєднував ідеї охорони навколишнього середовища засобами кримінального права, що були напрацьовані у рамках механізму Ради Європи, з формуванням наднаціонального механізму охорони навколишнього природного середовища засобами кримінального права в рамках ЄС з метою його впливу на національні кримінальні законодавства.

Разом з тим спроба зближення кримінальних законодавств держав-членів у частині охорони навколишнього середовища на основі положень Конвенції з шляхом прийняття Рамкового рішення 2003/80/ЖНА як правового інструменту ЄС не була вдалою. Більше того, прийняття цього рамкового рішення порушило фундаментальне питання про те, яка саме правова основа, відображена у договорах Співтовариства, забезпечує легітимність його повноваження визначати діяння, що повинні бути криміналізовані, а також вимагати закріплення у національних законодавствах «ефективних, пропорційних та стримуючих кримінальних санкцій» [7, с. 8]. Тому Європейська Комісія заявила позов до Суду ЄС проти Європейської Ради, у результаті розгляду якого Рамкове рішення 2003/80/ЖНА було скасовано рішенням Суду ЄС від 13 вересня 2005 року (Case C-176/03) як таке, що порушує статтю 47 Договору про ЄС.

Водночас Суд ЄС у рішенні у справі Case C-176/03 в цілому не заперечив компетенцію органів ЄС у сфері кримінально-правової політики у галузі охорони довкілля, а лише акцентував на неналежному способі її впровадження: Рамкове рішення 2003/80/ЖНА було прийнято на підставі розділу VI Договору про ЄС, за межами повноважень Співтовариства, визначених у ст. 175 Договорі про заснування Європейської економічної спільноти (ЄЕС), у той час як статті 1-7 Рамкового рішення 2003/80/ЖНА щодо часткової гармонізації кримінального законодавства могли бути прийняті у належний спосіб, оскільки їх мета – це охорона довкілля, що водночас є однією з цілей Співтовариства (п. п. 46, 51). Як належний спосіб прийняття цих положень у такому разі Суд ЄС розглядав саме ухвалення Директиви Європейського Парламенту та Ради про захист довкілля засобами кримінального права, пропозиція якої була висунута 15 березня 2001 року, і яку не було схвалено. Водночас у рішенні з посиланням на статті 135 та ч. 4 ст. 280 Договору ЄЕС було визнано, що прийняття

актів кримінального та кримінального процесуального права не належить до компетенції Співтовариства, але це не перешкоджає органам Співтовариства вживати заходів, необхідних для забезпечення компетентними національними органами ефективності охорони навколишнього середовища шляхом застосування ефективних, пропорційних та стримуючих санкцій за вчинення серйозних злочинів проти довкілля (п. 52) [7].

Тому, незважаючи на скасування Рамкового рішення 2003/80/ЖНА, значення рішення Суду ЄС у справі С-176/03 як для кримінального права в цілому, так і для кримінально-правової охорони довкілля, полягало у визначенні формату співіснування компетенції Співтовариства, що охоплювало визнання його права зобов'язати державу забезпечити ефективну охорону навколишнього середовища шляхом визначення у кримінальному законодавстві відповідних та достатніх заходів, з врахуванням свободи розсуду держави щодо визначення таких заходів та їх нормативно-правової регламентації у національному законодавстві.

Проте на час ухвалення Судом ЄС рішення у справі С-176/03 було Радою ЄС вже було прийнято **Рамкове рішення 2005/667/ЖНА від 12 липня 2005 року «Щодо зміцнення кримінально-правової бази для забезпечення виконання закону проти забруднення із суден»** (далі – Рамкове рішення 2005/667/ЖНА), правову основу прийняття якого, як і у випадку з Рамковим рішенням 2003/80/ЖНА, становили положення розділу VI Договору про ЄС [4].

Як зазначено у преамбулі, Рамкове рішення № 2005/667/ЖНА є правовим інструментом для покладення на держави – члени ЄС зобов'язання передбачити у внутрішніх законодавствах кримінальну відповідальність фізичних та юридичних осіб за забруднення із суден, а також забезпечити організацію ефективної співпраці та створення контактних пунктів для передачі інформації.

На відміну від Рамкового рішення 2003/80/ЖНА, у статтях 2 та 3 якого визначені переліки протиправних діянь, що підлягають криміналізації, у ст. 2 Рамкового рішення 2005/667/ЖНА закріплено припис про зобов'язання держав – членів вжити заходів для того, щоб діяння, передбачені у статтях 4 та 5 Директиви Європейського парламенту та Ради № 2005/35/ЄС (далі – Директиви 2005/35/ЄС) про забруднення із суден запровадження покарань за порушення від 7 вересня 2005 року, кваліфікувалися за внутрішнім законодавством як кримінальні правопорушення (за винятком застосування цих положень до членів екіпажів суден, що перебувають протоках, що використовуються для міжнародного судноплавства, виключних економічних зонах та у відкритому морі за виконання ними умов, регламентованих у додатках до Міжнародної конвенції по запобіганню забруднення з суден 1973 року [8]. Водночас у ст. 4 Директиви 2005/35/ЄС як порушення, пов'язані із забрудненням суден, що мають зумовлювати кримінальну відповідальність, розглядалися ті діяння, що

визначені у розглянутому вище Рамковому рішенні 2003/80/ЖНА, вчинені умисно, з необережності або за серйозної недбалості [8].

Також Рамкове рішення № 2005/667/ЖНА передбачало обов'язок вжити заходів щодо закріплення у внутрішньому праві ефективних, пропорційних та стримуючих покарань, зокрема, кримінальних – що становлять позбавлення волі на строк від 1 до 3 років, а у разі заподіяння істотної та широкомасштабної шкоди якості води, тваринному або рослинному світу, або спричинення смерті або шкоди здоров'ю людині – від 5 до 10 років позбавлення волі. Рамкове рішення № 2005/667/ЖНА також передбачало можливість призначення додаткових покарань для мінімізації ризику повторного вчинення злочину – штрафи, позбавлення права займатися певною діяльністю та/або засновувати підприємства або керувати ним. Крім цього, у ст. 4 Рамкового рішення № 2005/667/ЖНА були наведені ознаки кваліфікованих складів кримінальних правопорушень із зазначенням верхньої та нижньої меж покарань у виді позбавлення волі за їх вчинення. При вчиненні нетяжких кримінальних правопорушень держава-член була наділена свободою розсуду призначати інші покарання, не пов'язані з позбавленням волі [4].

Статті 5 та 6 Рамкового рішення № 2005/667/ЖНА містили положення про відповідальність юридичних осіб за вчинення на їхню користь діянь, визначених у цьому рамковому рішенні будь-якими особи, які діяли на власний розсуд або як частина органу юридичної особи, посадаючи у ньому керівне становище, або у тих випадках, коли недбала поведінка зазначених осіб уможливила вчинення кримінально протиправних діянь, визначених у рамковому рішенні, іншими особами. Санкції, які пропонувалося закріпити у законодавствах держав - членів, щодо юридичних осіб охоплювали: кримінальні і некримінальні штрафи у розмірі від 150 тис до 300 тис євро, а у разі умисного вчинення тяжких кримінальних правопорушень – від 750 тис до 1 500 тис євро, покарання у виді позбавлення права на фінансову підтримку держави, тимчасової або постійної заборони ведення господарської діяльності, судового нагляду, ліквідацію суб'єкта господарської діяльності, а також зобов'язання вжити заходів щодо ліквідації наслідків кримінального правопорушення, що стало підставою для притягнення юридичної відповідальності [4].

Як і Рамкове рішення 2003/80/ЖНА, Рамкове рішення № 2005/667/ЖНА також було предметом перегляду Суду ЄС (рішення від 23 жовтня 2007 року у справі С-440/05 «Комісія проти Ради»).

Проаналізувавши аргументи сторін, Європейської комісії та Європейської ради, в контексті положень Договору про ЄС та Договору ЄЕС про спільну транспортну політику та захист навколишнього середовища, Суд ЄС дійшов висновку, що вимоги щодо захисту навколишнього середовища є частиною спільної транспортної політики, а тому законодавчий орган Співтовариства може на підставі ст. 80(2) Договору ЄЕС сприяти захисту навколишнього

середовища. Крім цього, Суд ЄС, розглянувши положення Рамкового рішення, № 2005/667/ЖНА, констатував, що вони, як і положення Рамкового рішення 2003/80/ЖНА, що розглядалося у справі С-176/03, стосуються вчинення діянь, які можуть завдати особливо серйозної шкоди навколишньому середовищу внаслідок порушення правил Співтовариства щодо безпеки на морі (п. 67) [9]. Оскільки статті 2, 3 та 5 Рамкового рішення 2005/667 розроблені для забезпечення ефективності правил, прийнятих у сфері морської безпеки, то їх недотримання може мати серйозні наслідки для навколишнього середовища. Тому вимоги до держав-членів застосовувати кримінальні покарання за вчинення певних діянь, визначені у цих статтях Рамкового рішення 2005/667, слід розглядати як такі, що по суті спрямовані на покращення морської безпеки, а також захисту навколишнього середовища, і вони могли бути належно прийняті на підставі статті 80(2) Договору про ЄС (п. 69). Проте, як вказав Суд ЄС, визначення виду та рівня кримінальних покарань, що мають бути застосовані, не належить до сфери компетенції Співтовариства, з огляду на що законодавець Співтовариства не може приймати такі положення, які закріплено статті 4 та 6 Рамкового рішення 2005/667, оскільки ці статті стосуються виду та розмірів застосованих кримінальних покарань (п. 71). Керуючись викладеним, Суд ЄС скасував Рамкове рішення Ради 2005/667/ЖНА [9].

Отже, у справі С-440/05 Суд ЄС підтвердив принцип інтеграції екологічної політики в транспортну політику та право Співтовариства визначати діяння, що підлягають криміналізації у внутрішньому праві, але спростував наявність повноважень встановлювати конкретні види покарань та інші санкції [6, с.8].

Висновки. Формування наднаціонального механізму у сфері охорони навколишнього середовища засобами кримінального права до укладення Лісабонського договору характеризувалося наявністю інституційних суперечок між Європейською Комісією, Європейською Радою, Європейським Парламентом та державами-членами щодо визначення повноважень Співтовариства встановлювати стандарти криміналізації діянь та визначення покарань та інших санкцій за їх вчинення.

Основним правовим інструментом, що застосовувався ЄС з метою зближення кримінальних законодавств держав-членів у частині охорони навколишнього середовища були рамкові рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА від 27 січня 2003 року та 2005/667/ЖНА. Змістовно ці документи були пов'язані з Конвенцією, яка лежала в основі Рамкового рішення Ради ЄС 2003/80/ЖНА, але, в свою чергу, їхній зміст також став підґрунтям директив Європейського Парламенту, які в подальшому замінили рамкові рішення у механізмі ЄС у сфері охорони навколишнього середовища засобами кримінального права. Скасування цих рамкових рішень Судом ЄС, з однієї сторони, не сприяло процесам гармонізації національних законодавств та швидкому формуванню єдиних стандартів кримінально-правової охорони навколишнього середовища, але водночас визначило співвідношення компетенцій Співтовариства та держав-членів у галузі кримінально-правової політики та визначило правову основу та механізм реалізації повноважень Співтовариства для регулювання питань, пов'язаних з криміналізацією діянь шляхом прийняття директив на підставі ч. 2 ст. 83 Договору про функціонування ЄС.

Список використаних джерел:

1. Брацук І. З. Теоретико-правові засади імплементації права Європейського Союзу в національне право держав-членів: монографія: за наук. ред. М. М. Микієвича. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 230 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Council Framework Decision 2003/80/JHA of 27 January 2003 on the protection of the environment through criminal law. URL: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2003/80/oj
4. Council Framework Decision 2005/667/JHA of 12 July 2005 to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2005/667/oj/eng
5. Zeidler H. E. Environmental Criminal Law. *Revue internationale de droit pénal*. 2006. № 1 Vol. 77. pp. 255 – 261. URL: https://shs.cairn.info/article/RIDP_771_0255
6. Tlapák - Navrátilová J. Europeanisation of environmental protection through criminal law. *Ius Novum*. Vol. 18, №. 3. pp. 1–17. URL: <https://sciendo.com/2/v2/download/article/10.2478/in-2024-0019.pdf> (DOI 10.2478/in-2024-0019. 2 024)
7. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 13 September 2005. Commission of the European Communities v Council of the European Union. Action for annulment - Articles 29 EU, 31(e) EU, 34 EU and 47 EU - Framework Decision 2003/80/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62003CJ0176>
8. Directive 2005/35/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on ship-source pollution and on the introduction of penalties for infringements. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02005L0035-20250105>
9. Judgment of the Court (Grand Chamber). Commission of the European Communities v Council of the European Union. Action for annulment - Articles 31(1)(e) EU, 34 EU and 47 EU - Framework Decision 2005/667/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62005CJ0440>

Дата першого надходження статті до видання: 12.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025